

Όταν στὸ τέλος τοῦ παγκόσμιου πολέμου ὁ πόθος πὸν ἐκδήλωσαν οἱ Σέρβοι γιὰ ἐνοποίηση πραγματοποιήθηκε κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος, μὴ ἐξωτερικὴ μόνον ἐνότητα εἶχε πραγματικὰ ἐπιτευχθεῖ. Σύντομα εἶδανε τὶ διαφορετικοὶ πὸν ἦταν μεταξύ τους ἀπὸ ἀποψη παιδείας, οἱ ἀδερφοὶ αὐτοὶ πὸν καθέννας τους εἶχε ἀκολουθήσει ἓνα διαφορετικὸ δρόμο. Ἀπομονωμένοι ἀπτὴν σεοβικὴ ζωὴ, στενὰ δεμένοι μὲ τὶς παραδόσεις τους, μὲ τὸν κλειστὸ χαρακτήρα τους, οἱ Κροάτες κατὰ τὴν αὐστριακὴ διοίκηση ἐπηρεάστηκαν ἀπτὴν Γερμανία καὶ Ἰταλία, ἐνῶ οἱ Σέρβοι εἶχαν πολὺ ἐπηρεασθεῖ ἀπτὴν πολύχρονη ὑποταγὴ τους στοὺς Τούρκους. Ἔτσι ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς δυὸ κέντρα παιδείας καὶ πολιτικῆς παρουσιάσθηκαν :

Τὸ Zagreb καὶ τὸ Βελιγράδι. Θὰ χροειαστεῖ πολὺς καιρὸς γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ συμβιβαστοῦν οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς πὸν πηγάζουν ἀπὸ μιὰ παιδεία ἐντελῶς διάφορη.

Πρέπει νὰ ποῦμε ὅμως ὅτι τώρα ἡ ἐπίδραση ξεκινᾷ ἀπὸ ἓνα πόλο: ὁ σχηματισμὸς τοῦ Γιουγκοσλαύικου Κράτους ἀπομάκρυνε τὶς γερμανο-ιταλικὲς ἐπιδράσεις πρὸς ὄφελος ἐνὸς ἔθνικοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ χαρακτήρα.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχωρίσει τρεῖς περιόδους στὴ σημερινὴ γιουγκοσλαύικη φιλολογία: τὴν παλαιὰ φιλολογικὴ περίοδο πὸν φτάνει πάνω-κάτω ὡς τὰ 1900 πὸν ἦταν ρομαντικὴ καὶ πολὺ ἐπηρεασμένη ἀπτὴ Γερμανία. Ὁ πὸν ἐνδεδειγμένος ἀντιπρόσωπὸς τῆς ὁ κροάτης μυθιστοριογράφος Zenoa.

Μετά, ὁ αἰσθητισμὸς καὶ ἡ προσήλωσις στὴ φόρμα ἀναπτύχθηκαν μὲ τὴν γαλλικὴ καὶ ἰταλικὴ ἐπίδραση. Ὁ Voivonitz, καὶ ὁ Bego itz ἀκολουθοῦν τὴν τέχνη τοῦ d'Annunzio. Ἀπτὸ 1914 ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ ρεύματα γίνονται αἰσθητὰ: ἔξπρεσιονισμὸς, δαδαϊσμὸς, φουτουρισμὸς, surréalisme. Οἱ κροάτες στηρίζονται περισσότερο στὴ Γερμανία, οἱ Σέρβοι στὴ Γαλλία. Δὲν ὑπάρχουν νὰ ποῦμε συγγραφεῖς μὲ σοσιαλιστικὲς ιδέες. Μόνον ἡ ἑφημερίδα τῶν ἐργατῶν, ἡ Borba τοῦ Zagreb δείχνει μιὰ τάση προσανατολισμοῦ πολὺ δειλὴ σ' αὐτὸ τὸ δρόμο.

Ὁ κροάτης μυθιστοριογράφος Babitz πὸν ἔγραψε μὲ τὸ ψευδώνυμο Xavier de Sandoralski εἶναι στὰ τελευταῖα ἴγνη τῆς ρομαντικῆς σχολῆς καὶ ἀνοίγει τὸ δρόμο γιὰ τὸν αἰσθητισμὸ. Εἶναι μυστικιστῆς καὶ ἔχει γιὰ δάσκαλο τὸν Zenoa. Τὸ ὑλικὸ τῶν ἔργων του εἶναι παρμένο ἀπτὴν

ἱστορία τῆς κροατικῆς ἀριστοκρατίας τοὺς «Kurji». Τὰ κυριώτερα βιβλία του εἶναι: «*Na rodonoj grudi*», καὶ «*Diljein doma*». Ἕνας δραματικὸς συγγραφέας μεγάλης πνοῆς εἶναι ὁ Voivovitz τῆς Raguse. Ὅλα τὰ θέματά του εἶναι παρμένα ἀπὴν ἱστορία τῆς πόλης αὐτῆς. Τὰ δράματά του καὶ ἡ τριλογία του «*Dubrovacka Trilogia*» ἔχουν μεταφραστῆ πολλὰς φορές. Στὴν τριλογία ἀσχολεῖται μὲ τὸ τέλος τῆς δημοκρατίας τῆς Raguse. Τὸ πρῶτο μέρος «Ἐμπρὸς παιδιὰ» παίζεται τὸν καιρὸ τοῦ Ναπολέοντα ὅταν εἶχε χαθεῖ ἡ ἐλευθερία. Τὸ δεύτερο μέρος «Σύθαμπο» παίζεται στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα ὅταν οἱ πατρίοιοι ξέπεφταν. Στὸ τρίτο μέρος «*Na taraza*» περιγράφει τὴν ἀρχὴ τῶν καυγάδων μεταξὺ Σέρβων καὶ Κροατῶν.

Ὁ Begovitz πρωτοφάνηκε ὡς λυρικός ποιητὴς καὶ ὕστερα ὡς δραματικὸς συγγραφέας. Ἐξῆσε πολὺ καιρὸ στὸ Ἀμβουῆργο.

Τὰ πρῶτα του λυρικά ποιήματα, Zoe Boccadore, φάνηκαν μὲ τὸ ψευδώνυμο Xeres de la Maraja. Τελευταῖα τὸν ἀναφέρουν πολὺ γιὰ τὴν θαυμάσια διασκευὴ του σὲ δράμα τοῦ ρομάντζου «*Dicgenes*» τοῦ Zer oa πού πρωτοπαίχτηκε πρὶν λίγο καιρὸ στὸ Zagreb.

Τὰ ἔργα τοῦ κροαίου Nazor πού μέσα στὴ «*Zivana*» του τραγουδαίει τὴν πιὸ ἀπομακρυσμένη περίοδο τῆς σέρβικης μυθολογίας, ἔχουν ἓνα συμβολικὸ λυρισμό.

Ἄς ἀναφέρουμε πλάϊ του τὸν σέρβο Liovan Ducie, τὸν Begdan Petrović καὶ τὸν Pandurović τὸν μεταφραστὴ τοῦ Σαίξπηρ στὰ γιουγκοσλαβίκα.

Οἱ νεώτεροι, ἐπηρεασμένοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ Παρίσι εἶναι γεμάτοι φωτιὰ καὶ ταλέντο, καὶ δείχνουν μιὰ γερὴ ἀτομικότητα. Ὅλες οἱ σύγχρονες τάσεις ἀντιπροσωπεύονται. Ὁ Manoilovic, λυρικός ποιητὴς σέρβος, συνδέει νέες καὶ παλαιότερες ἀντιλήψεις. Ἐχει καλλιτεχνικὴ διαμόρφωση, καὶ ἔχει μελετήσει τὴν ἰταλικὴ φιλολογία. Εἶναι ὁ μεταφραστὴς τοῦ Pirandello καὶ τοῦ Nicodemi. Συγγραφέας μὲ μεγάλη παραγωγικότητα εἶναι ὁ Libe Milicic πού ἐμπνέεται τὰ ποιήματα καὶ τὶς νουβέλες του ἀπὴ τὴ ζωὴ τῆς Δαλματίας. Φάνηκαν πέντε συλλογὲς ποιημάτων του καὶ μερικὰ διηγήματα, μετὰ ἄλλων «Τὸ βιβλίον τῆς πίστεως» σὲ δυὸ μέρη (Ἡ λάμψη τῆς μέρας καὶ τὸ ὄνειρο κάτω ἀπὸν ἀστροσπαρμένο οὐρανὸ) καὶ «Πεῦκα καὶ ἑληές». Ὁ λογοτέχνης Crjanski, καταγόμενος ἀπὴ τὴ Voivodina, δείχνεται στὰ ἔργα του ἐπηρεασμένος ἀπὸν Albert Dürer καὶ τὴν ἰταλικὴ ζωγραφικὴ. Ὁ Σλοβάνος Zupancic ἔγραψε μερικὰ

ποιήματα και μετάφρασε στή γλώσσα του τόν Σάικοπτη. Ἡ τελευταία συλλογή τοῦ λυρικοῦ σέρβου ποιητῆ Dreipatz «Ὁ ληστής και ὁ ποιητής» φανερώνει ἕνα γερό ταλέντο. Ἡ νεαρή σέρβα ποιήτρια Desanka Maximović, εἶναι ἐπιρρασμένη ἀπ' αὐτόν. Συλλογές σάν τή «Τὸ παράπ νο τῶν Σκλάβων» και ἄλλες, ἀποδείχνουν πὼς ὁ Ujevic εἶναι ἕνας ραφιναρισμένος και πολὺ αἰσταντικός ποιητής πὸν ἐνδιαφέρεται και ἀσχολεῖται μὲ θέματα κοινωνιστικά και πολιτικά.

Ἄς ἀναφέρουμε ἀκόμα μεταξὺ τῶν νέων αὐτῶν τοὺς Dedinac, Ristic, Vuko και τόν ποιητῆ Krklec. Οἱ σοσιαλιστὲς συγγραφεῖς τῆς δύσης ἐπηρρέασαν τόν Cesaric και τόν Krleza πὸν θυμίζον κάπως τόν Barbusse. Ὁ Cesaric ἔγινε γνωστός μὲ τὸ ρομάντσο του «C. teva Kraljeva». Ὁ Krleza εἶναι ὁ ἀρχηγὸς ἑνὸς ἐπαναστατικοῦ φιλολογικοῦ κινήματος πὸν εἶναι στὸ Zagreb μιὰ ἀπήχηση τοῦ γερμανικοῦ ἔξπρεσιονισμοῦ. Ἰσαμε τὸ 1927 διεύθυνε ἕνα περιοδικὸ μὲ ἀριστερές τάσεις. Δημοσίεψε κυρίως δράματα. Τὸ τελευταῖο μὲ τὸν τίτλο «Glembajevi» εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἀριστοκρατικῆς οἰκογένειας μιανοῦ αὐστριακοῦ στρατηγοῦ πὸν δὲν μπορεῖ νὰ κατατοπιστεῖ μὲς στήν σύγχρονη ἐποχή. Οἱ ἐντυπώσεις ἀπὸ ταξεῖδι του στή Ρωσία περιγράφονται σ' ἕνα πρόσφατα βγαλμένο βιβλίο του «Impressions de Russie».

Φιλολογικὰ περιοδικὰ ἐκδίδονται στὸ Zagreb και στὸ Βελιγράδι. Στὸ Zagreb τὰ «Savremenik» «Hrvatska Revija» «Kritika» και «Vijenac» και ἕνα φιλολογικὸ περιοδικὸ τῶν καθολικῶν «Hrvatska Proseida». Στὸ Βελιγράδι τὸ «Misao» και τὸ «Srpski Knjizevnik Glasnik».

Τὸ «Misao» ἔχει τοὺς δικούς του συνεργάτες μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Pandurovic πὸν προαναφέραμε. Τὸ «Srpski Knjizevnik Glasnik», εἶναι τὸ καλύτερο φιλολογικὸ περιοδικὸ τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἰδρύθηκε ἀπὸν Skerlic, τὸν ἔξοχο σέρβο κριτικό. Τελευταῖα στὸ Βελιγράδι ἰδρύθηκε ἀπὸν Paul Bihaly τὸ «Nolit».

Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ θὰ δημοσιεύει ἔργα τῶν νέων εὐρωπαϊῶν συγγραφέων. Σ' αὐτὸ προστέθηκε τελευταῖα και τὸ περιοδικὸ «Nova Literatura».

R. KALTOFEN